

Продукти на първия родъ борба у насъ, както е извѣстно, сж :

а) „Законътъ за прѣдупрѣждение съсипателното за земледѣлското население зло, което произтича отъ зеленицата“ отъ 5 декемврий 1880 година;

б) „Законътъ за разрѣшение лихонимскитѣ дѣла въ Варненското и Силистренското окръжия“ отъ 9 декемврий 1893 година;

в) Членъ 573 отъ „Закона за задълженията и договоритѣ“, въ сила отъ 1 мартъ 1893 год., споредъ който (алинея трета) лихвата по заемитѣ не може по никакъвъ начинъ да прѣвишава нормата 12% (договорна лихва); и

г) Членъ 208 отъ „Търговския законъ“, въ сила отъ 1 януарий 1898 год., споредъ който лихвата по търговски дѣла се опрѣдѣля на 8% (търговска лихва).

Резултатътъ пкъ отъ втората борба е билъ възникването на двата голѣми (въ нашъ смисълъ) държавни кредитни институти, Българската Народа Банка и Българската Земледѣлска Банка (бивши земледѣлски каси) и цѣлъ редъ частни дружества, — акционерни, спестовни и сдружения, посѣяни по всички кѣтове на страната²⁾.

По-горѣ отъ тази борба срѣщу лихварството ние поставяме економическия факторъ, какво, едновременно съ засилване на економическото развитие на страната, се създава излишенъ париченъ капиталъ (спестявания на трудъ, излишъкъ отъ доходи), който търси пасиране и, при посрѣдството на кредитнитѣ заведения, се прѣдлага днесъ на нуждающитѣ се отъ кредитъ въ едно много по-голѣмо количество, отъ колкото въ по-ранно врѣме. По този начинъ лихварството все повече и повече ще губи почва за вирѣне.

Носители на *организования кредитъ*, както се каза, сж Българската Народна Банка, Българската Земледѣлска Банка и кредитнитѣ дружества.

Тѣ дѣйствуватъ съ собственъ капиталъ и съ чужди парични срѣдства³⁾.

Организоваността на тѣхния кредитъ състои въ това, че като съумѣятъ да спечелятъ *довѣрието* на широката публика, мобилизиратъ (привличатъ) свободнитѣ парични срѣдства на населението при единъ сравнително низкъ % лихва и имъ даватъ слѣдъ това едно ползотворно пасиране,

²⁾ Съ основанието на Българската Нар. Банка, покрай другитѣ цѣли, споредъ обяснителната записка на създателя на банката, К. Бухъ, управляващъ Финансовия отдѣлъ въ България при врѣменото руско управление, прѣдшествуваша проекту-устава на банката отъ 1879 г., се е прѣслѣждала цѣльта, „да се избави населението отъ ловкитѣ спекуланти, които неизбежно се явяватъ въ такива прѣходни врѣмена“. (Вж. „Отчетъ за 25 годишната дѣятелность на Българската Нар. Банка“ отъ Ст. Караджовъ, София, 1904. стр. 4). —

На зачитването на едно отъ присѣдстващитѣ на учрѣдителното събрание на 1 декемврий 1881 г. при основането на първото българско спестовно-акционерно дружество „Гирдапъ“ въ Русе, съ каква цѣль (подозирало се политическа) се основава дружеството, прѣдседателтъ на събранието и главенъ инициаторъ за основаване на дружеството, покойниятъ Симеонъ Сп. Златковъ, е отговорилъ : „Крайната цѣль, която се гони въобще и въ послѣдствие съ това дружество е толкова грамадна, щото, бевъ доказание, прѣдполагамъ, че едва ще може да я побере нашиятъ умъ. Великата славянска Русия ни освободи отъ турското иго, нъ населението не се е освободило отъ игото на лихваритѣ . . . Ако даде Господъ да се слѣдва нашия примѣръ и се основатъ стотини подобни дружества и спестовни каси въ всички кѣтове на България, авъ съмъ увѣренъ, че ще послѣдва и второто освобождение — това отъ лихваритѣ“. (Вж. „25 г. очеркъ на кредитното дружество „Гирдапъ“ въ Русе, по случай 25 г. юбелейно събрание на 15 априлъ 1907 г.“, стр. II).

³⁾ „Банковото дѣло става такова само тогава, когато то има възможность да оперира съ чужди капиталы“. (Валтеръ Беджхотъ, „Ломбардстритъ“ прѣводъ на руски отъ Е. Ещейна, Спб. 1901, стр. 218).